

PODMANICZKY SZILÁRD

Második időszámítás

*Ez idő tájt semmi sem hasonlított rám
Mint freskókkal díszített mennybolt
A magasban egyetlen tenyér remegett
Valaki csöndbe bélelt arcát mutatta
Hallottam lépteit fülelem
A folyosón madarak tolták a testem
Üresen kongott minden csont
Árván és hidegen feszítve a repedéseket*

*A látogatók zajos prospektusokat
cserélnek rólam, kezeikben
egy-egy kolt a képmásom,
az üveg mögött koponyámat viseli
egy szürkülő gipsz alak,
kiben egy örült
mutatványos utamra bocsájtott.*

(A teremőr
Minden negyedik távozonak levágja a fejét.)

A csacsi mechanizmusa

Ismerős kép: baktat a csacsi az úton, s egy hosszú póznára kötve ott lóg előtte a szénacsomó. Gubbaszt a hátán a juhász, kezében egy célszerű kampósbottal. A csacsi persze szaporázza a lépést, mert a kívánatos széna ott hintázik előtte, elérhetőnek tetsző távolságban. És az igazság az — noha a képen ennek talán nincs is nyoma —, hogy a csacsi ilyen-olyan időközökben el is nyeri a szénát; bizonyosra vehetjük, hogy elnyeri, máskülönben előbb-utóbb összecsukszana a gazdája alatt. Hiszen éppen azért csiklandozza olyan ellenállhatatlanul az orrát a széna-illat, mert benne érzi a sokszor élvezett, jó ízelet. Szaporázza tehát, s minden alapja megvan rá, hogy bizakodjék: nem iparkodik hiába.

Nemcsak azért szaporázza, persze, nemcsak a széna miatt. Tapasztalta már, hogyha nem szaporázza eléggé, vagy megcsökönysödik, akkor a gazdája hátulról biztatja, a kampósbottal, a tomporán.

Egyszóval szaporázni kell, ez a törvény. Előlről a kellemességek, hátulról a kellemetlenségek egyaránt erre készítetik.

Előlről a pozitív ösztönző: a finom illatú széna. Hátulról a negatív ösztönző: a kampósbot.

Csacsija válogatja, melyik ösztönzőnek jut fontosabb szerep a szaporázásban. Jóllehet a csacsik gazdái sem egyformák: ki az elülső, ki a hátulsó ösztönzőre bízta a főszerepet.

A világról sem akarom sérteni a dolgozót e primitív példázattal. Dehogyan arról van szó, amire gondolt.

Természetesen óskori dolog ez így; hol van már az útszélén szaporázó csacsi — motorbiciklin járnak a juhászok! Az öreg példázat elvesztette érvényességét, nem állíthatnám, hogy a motorbicikli miatt (amely persze érzéketlen az ösztönzésre előlről is meg hátulról is). Tény, hogy a csacsis példázat jelentését — ha úgy tetszik: eszméletmondanivalóját — csak a múltakra vonatkoztatva hasznosíthatjuk.

Visszamenőleg akármeddig. Emlékezhettek rá az idősebbek iskolai tanulmányaikból, hogyan jutalmazta például a bibliai úr az olyan igyekvő szolgát, aki — az ő távollétében is szorgoskodva — jól sáfárkodott a rábízott talentumokkal.

Pozitív ösztönző. Emlékezhünk rá, hogyan foglalt viszont állást a „gonosz és rest” szolga ügyében ugyanaz a bibliai úr — azaz: milyen határozattal zárult egy korabeli fejelem.

„A haszontalan szolgát” — aki, mint tudjuk, gazdája távollétében nemigen törte magát szorgoskodásokon — „...vessétek a külső sötétségre; ott léssen sírás és fogagnak csikorgatása.”

Működött tehát a negatív ösztönző is. A kampósbot.

S végigpásztázhatnánk a történelmet, minden korban és minden sarkán a világnak valami hasonló következtetésekhez jutnánk el; soha el nem avuló törvénye volt a társadalomban élő embernek a szorgoskodás. Ki előlről — vágyai, kívánságai felől — kapta hozzá az erősebb ösztönzést, ki pedig hátulról inkább, érzékenyebb részén.

Igaz, sőt nagyon is igaz: elődeink között sem szorgoskodott mindenki. S leginkább épp azok nem szakították az istrángot, akiket a korabeli negatív ösztönzők nem érthettek utol: a korbács, a deres, az éhség, a munkanélküliség. S egyáltalán: az a példázatbeli kampósbot, melytől lésszen „sírás és fogagnak csikorgatása”.

Vagy elég hatalmasok voltak, vagy elég gazdagok, ha meglehettek szorgoskodások nélkül, és pedig egyben fogcsikorgatás nélkül is. De nem lehet vitás, hogy a köznép vastörvénye a szorgoskodás volt; mindkét irányból erre kapta a — hol vonzó, hol taszító — ösztönzéseket.

De hogy vagyunk ezzel a vastörvénnyel — ma? És hogyan leszünk vele holnap?

Érthető, és csakis helyes, ha a szocializmus nem kívánja továbbfűzni a korbács-deres-éhség-munkanélküliség történelmi láncsorát, az embertelen kényszerösztönzéseket. Jó volna most már a kampósbotot végleg a történelmi szertárnak-múzeumnak hagyományozni. Egyszóval jó volna élni most már félelmek, sírások, fogcsikorgatások nélkül.

Egyelőre nem megy. Innen is, onnan is hallom a fogcsikorgatást. Mintha olykor épp a szorgoskodók felől hallanám.

Úgy tetszik, a fogcsikorgatások társadalmi összege mit sem csökken azzal, ha restek, a hanyagok, a lazások, a korrupáltak mentesülhetnek a „negatív ösztönzőktől” — sőt: mintha ettől inkább szaporodnának. Pedig ha már semmiképp sem lehetünk meg fogcsikorgatások nélkül, akkor igazán az volna az ésszerű, hogy ne a jó munkások, hanem a hanyagok, ne a vevők, hanem a „súlycsontkítók”, ne a közösséggért munkálkodók, hanem az elősdiék csikorgassák a fogukat.

Könnyű ezt kimondani. Mint ahogy könnyű volna eljutni arra a következtetésre is: vissza a csacsi-mechanizmushoz!

Kimondálni, kikísérletezni az ösztönzésnek azt a sokoldalú, új rendszerét, amely demokratikus, emberesebb a réginél, független jó vagy rossz főnökök jó — vagy rosszindulatától, és mégis éles különbséget tesz jó és rossz munka között — ez bizony nehéz történelmi lecke.

FEKETE GYULA

HUNGÁRIA-KRÓNIKA

„Nem lehet tipikus felújítás!”

Itt az ideje nyitni egy krónikásfüzetet a Hungáriának is, mint tettük az új híd építéskor, s a nagyszínház felújításakor. December óta követjük már nyomon az eseményeket a részvénytársaság megalakulásáról, a rekonstrukciós tervpályázat kiírásáról szóló tudósításokkal, majd a múlt héten két meghívás nyilvánosságra hozatalával. Az egyik egy kiállításra invitált a Technika Házába, ahol a múlt s a tervezők által elképzelt jövő dokumentumait és fantáziarajzait tették egymás mellé. A másik beszélgetésre hívta csütörtökön délutánra a több mint egy évtizede bezárt szálloda sorsáért felelősöket, a tervezőket, s az érdeklődő városlakókat. A következő 24 óra is hozott érdeklődést: több órást vitában döntött a részvénytársaság igazgató tanácsa arról, hogy a tervezői ajánlatokból mely részletmegoldásokat „emeljék” majd át a végleges tervbe. Azaz: megfogalmazódott a Hungária-felújítás koncepciója.

*

A hazai tervpályázatok gyakorlatától igencsak elütően, a felkért hét tervezővállalatnak néhány hete volt arra, hogy ajánlatát kidolgozza. Ezzel a feszített határidővel, s a feladat bonyolultságával magyarázható, hogy három tervezőcég négy csoportjától érkezett végül pályamű. Háromas célnak, hogy tudniillik az épület eredeti formája legalább 70–80 százalékban megőrizendő, ugyanakkor új funkcióknak is meg kell felelnie, de a szállodai szobák számát is növelni kell, nos, e követelményeknek kellett eleget tenniük a pályázatoknak. (Nem tekinthető könnyebbségnek, hogy a Dózsa utca — Arany János utca sarki foghíjtelek beépítésére, s az új ház funkcióinak kitalálására is a tervezőktől vártak javaslatot a pályázat kiírói. S hogy e feladattal egyik tervezőcsoport sem tudott igazából megbirkózni, ez azt jelzi: a kiírásnak ezt a részét talán nem ártott volna pontosabban megfogalmazni...)

A megadott szempontokon túl szabad kezét kaptak az építészek, legfőképp a tekintetben, milyen új funkcióknak tudnak helyet adni az épületben. Hogy terveznek-e szaunát, tekepályát, kondicionáló termet, bármi mást, amellet, hogy megőrzik az éttermet, a rózsaszín termet, a zónázót, a koncerttermet? Vagy, hogy hol helyezik el a szállóvendégek autóját, s találnak-e helyet konferenciateremnek, kaszinónak, sörözőnek, drinkbárnak, teraszbővítésnek? Mérlegelhetnék, hová teszik a főbejáratot, s az éttermet, a koncerttermet attól elkülönítik-e. S dönteniük kellett: a gazdaságos üzemeltetés feltételeként megszabott 40–60 szoba egyáltalán elfér-e, miközben persze a szálloda működésével összefüggő tevékenységeknek is kell a tér, a szennyestárolótól a hűtőkamráig, a hostess-szobától a telefonközpontig.

*

Hogy ők, a pályázó tervezők miképp gondolták ki a Hungária felújítását, s hogy erről mint vélekedik a szakmai és a laikus közvélemény, nos, ezt tudakolándó rendeztek fórumot a kiállítás helyszínén. E sorok írójának az az érzése, sem az építészkollegák, sem az emlékeiket és várakozásaikat dédelgető nem-szakmabeliek nem értették, mit kellene ott tenniük. (Vagy értették, mégsem tették...) Pedig ahogy a vita(?) vezető megfogalmazta: „két év múlva bárki a szemünkre vetheti, hogy elhibáztunk esetleg valamit. Az akkor talán már jóvátehetően lesz. Most kellene érveket ellenérvekkel mérkőztetni!” Nem járt nagyobb sikerrel a részvénytársaság elnöke sem, amikor csak címszerűen legalább tízféle problémát sorolt, amelyben közös megegyezésre kellene jutni, amelyben a szakmai véleményt kellene ütköztetni a Hungária-nosztalgiaját szíve mélyén őrzőgető laikus gondolkodásával.

Kérem szépen: ezt a lehetőséget „kihagytuk” ott, a fórumon, s mert az idő sürget — „a Hungáriát nem lesz, nem lehet tipikus magyar felújítás!” — már nem pótolhatjuk a mulasztást. Áthárítottuk a felelőséget a bank-szakemberekre, a városrendező építésze, a várospolitikusra, a kommunális vállalat igazgatójára: a részvénytársaság igazgató tanácsára. Ők vállalták — miután a nyilvános vita nem jött létre — a döntés kockázatát.

*

A lényeges kérdések megvitatása helyett is volt persze miről beszélni a fórumon. Nem is csak haszontalanságokról. Mi lesz például a neve a felújított szállodának? Hiszen ott a Lenin körút végén az új Hungária!... Legyen Kass-szálló, mint régen, vagy kérje vissza 1934-ben kapott elnevezését utódjától? Bizony, erre már most kell gondolni, hiszen üzleti okokból körülbelül egy év múlva meg kell kezdeni a reklámozást, nemzetközi hírverést! S ha jönnek majd az első rendelések, micsoda kavarodás támadhat!...

Többeket érdekelt, végül is a megbízást elnyerő tervezőcsoportnak mire kell nagyobb figyelemmel lennie: az építészeti, a műemlékvédelmi, vagy az üzletviteli szempontokra, s ha egyik sem mehet a másik rovására, milyen arányok látszanak ma célszerűnek. „Pusztán építészeti szempontok alapján nem lehet körülírni a Hungária jövőjét” — volt a válasz, s érdemes ezen is elgondolkodni. Ha a részvénytársaság az épületnek nem csak szállodafunkciót szán (az ugyanis nem tartaná el önmagát), hanem a gazdasági élet fellegvárát, „business centert”, s egyúttal kulturális-idegenforgalmi rendezvények helyét is szeretné ott kialakítani, akkor jogos az idézett érv! S kellene a jövődelmező szolgáltatások, indokolt a magasra tett minőségi mérce, érthető az exkluzivitás igénye.

*

Ismert már a tervpályázat eredménye: a Déltervet és a Marketcoop kiegészíteteket felkérték, hogy március 7-ig (megint csak hajsza az idővel!) dolgozzák át terveiket az rt. szempontjai szerint, egymástól átveve a jónak tartott megoldásokat. A felkérésnek nem muszáj eleget tenni: előfordulhat, hogy valamelyik kollektíva visszalép. A feltételek ugyanis tovább szigorodtak: előnyben

részesül, aki már kivitelezővel partneri kapcsolatba lépve adja be átdolgozott tervét, s aki vállalja: a tervezési díj nagyobb részének visszatartásával a részvénytársaság a tervezőt is felelőssé teszi a kivitelezés határidejéért, költségeiért, a kívánt minőségért. S mivel a beruházás értéke több száz millió forinttal mérendő, a tervezési díj pedig ennek néhány százaléka lehet — ebben a végleges szerződésalkötéskor állapotban meg a felek — sejthető, hogy több millió forint a tétje is a tervezői vállalkozókészségnek: a sikernek vagy kudarcnak.

Az is kétségtelen persze, hogy a Hungária felújításában tervezőként, kivitelezőként közreműködni és a feladatot sikeresen (s gyorsan) megoldani — presztízs-növelő tényező minden érdeklődő és a vállalkozásba majd beszálló szervezet számára.

*

Lapunk nyomásának sajátosságai, s a pályázatra beküldött tervek formátuma nem teszi lehetővé, hogy világosan kivethető alaprajzokat, homlokzati variációkat közöljünk illusztrációként az ezután irandókhoz. Ezért inkább szavakkal szednénk csokorba, mit tartottak jónak, követendőnek, megoldandónak az újabb tervek készítőitől.

Ahhoz, hogy a szobaszámot növelni lehessen — méghozzá többségét rangos minőségű követelményei szerint kialakítva — az épület homlokzatához illeszkedő emeletráépítésről nem lehet lemondani. (Talán nem tudja az olvasó, a tetőt és a felső földémet mindenképp újra kell építeni!) Igényes, de még tovább finomítható megoldást javasolt a Délterv Tarnai István vezette kollektívája már a pályázaton is: szinte észrevehetetlen a pluszemelét, csak a tetőtérbeépítés ablakosárukkodik valamelyest — de az az utcáról alig látszik! Erre a megoldásra még a zsűri műemlékvédelmi szakemberei is rábólintottak...

Vita volt azonban arról, hogy a Dózsa utcai szálloda-bejáratot tartsák-e meg, vagy helyezték át az Arany János utcai oldalra, az oszlopos szélfogó mögé. Az előbbi mellett a hagyománytisztelet, a belépő vendéget fogadó térélmény szól, s hogy ott nagyobb szerkezeti beavatkozások nélkül kialakíthatók a szükséges helyiségek. A másik mellett főként az a körülmény, hogy a gépkocsival érkezők a forgalom zavarása nélkül tudnának ki-bezállni, míg ez a város közlekedésében észak-déli tengelyszerepű, keskeny Dózsa utcában megoldhatatlan. (Ez egyébként az egyetlen nyitott kérdése máig a koncepciónak: a tervezőktől tehát mindkét variáció kidolgozását kérték.)

A főbejárat áthelyezéséhez az is érv lehet, hogy a fedett gépkocsitároló onnan közvetlenül megközelíthető. Mit „fedett”? Föld alatti! Ez a Marketcoop ötlete: a Tanácsköztársaság útja alá, az épület mellé süllyeszti le a mélygarázsokat, a szállóvendégek autói tehát nem zsúfolják a környék anyag is sokszor foglalt parkolóit. (Meg a fedett garázs követelmény is.) Ezzel a megoldással a Stefánia és az épület közötti sáv szabadon marad, illetve például sörözőként berendezhető — de persze megmarad a Dankó-szobor mögötti terasz is!

Még mindig a házon kívül maradvai: az étterem és a koncertterem forgalmának — így bejáratainak, ruhatárainak — szétválasztását is meg kell oldaniuk a tervezőknek. Érthetően: a vacsorázót nem zavarhatják az egészen más hangulatban érkező-távozó emeleti vendégek.

*

Az épületben elhelyezendő helyiségek jó részéről szoltunk már — ezek közül a pincében a bolingpálya, a szauna, a söröző, s a vendég szemének nem kívánatos tevékenységek helyiségei, a szervizkijáratok kaphatnak helyet. (Remélhetőleg emlékezni fog rá valaki, hogy billiárdozni is lehetett a Hungáriában!) A földszintnek — akármelyik bejáratnál — áttekinthetőnek, a tereknek összenyitottnak kell lenniük, hiszen egy szálloda recepciójának a ki-bejárók „ellenőrzése” is feladata, pláne ha a játéktérnek is a hallból lesz bejárata! (A Csomiterev Kónya Imre vezette csoportjának átriumos térképézése minden szakmabeli elismerését kivívta.) Ami még kívánalom az említettek közül: az étterem galériáját és paravánjait meg kell őrizni, csakúgy, mint a Hungária-émlékeinkben legfontosabb vendéglátó-helyiségeket. S a szerkezeti átépítésekkel csínján kell bánni, hogy az épület eredeti formáját, városképi szerepét megőrizze.

Mindezek után talán magyarázni sem kell, miért kérte a részvénytársaság a város lakóitól, hogy segítsék a Hungária-émlékek gyűjtőakcióját. A kiállításon néhány szőnyeget, asztalneműt, teáskanna, pincértáskát, a zónázó előtti kovácsoltvas lámpát, sok fénykép, hivatalos irat, étlap, számla szemléltette, miféle tárgyakra gondoltak a szervezők. Nyilván szóban elmondható emlékek is van a szegedieknek — leginkább talán a szálloda ma is élő egykori dolgozóinak. Nővé Ernőnek, Bódi Gézának, a Royallban dolgozó Józsi bácsinak... Segítségre, emlékeztetükre támaszkodva minden biznnyal rekonstruálni lehet majd a valamikori Hungária-hangulatot.

Egyébként már tudni, hol van a rózsaszín terem csillárja, a miniszteri lakosztály bútorai, — a berendezés kiadásaitól kerültek új gazdához. A magunk részéről a zöld posztó alatt márványborítású billiárdasztal hollétéről tudnánk információt adni. Azonosítási jelzése a következő:

CS és KIR udvari
TEKEASZTALGYÁR
SEIFFERT M és FIAI
BUDAPEST
WIEN
Leltári szám
005992
Hungária szálloda

Már a címke is nosztalgiait ébreszt...

PÁLFY KATALIN